

EOÜ KROONIKA

Suvekuumad suvepäevad

7.–8. juulil 2001 leidis järje juba viieaastaseks saanud tava pidada ornitoloogiaühingu suvepäevi. Seekord oli võõrustusjärg nn. lääneregiooni käes ja võimalikest toimumiskohtadest valiti välja Matsalu Looduskaitseala keskus Penijõe, Lihula külje all.

Registreerimisraamatusse pani end sedapuhku kirja 110 ühingu liiget ning 87 liikmete sõpra või perekonnaliiget. Sellisele uuele osalusrekordile aitas kindlasti kaasa vahest liigagi ilus suveilm, mis oma enam kui 30-kraadilise palavusega veidi rammestama ja väsitama tikkus...

Korraldajaid juhatas seekord uusi teid otsima mullu korraldatud küsitlus, mis küll just väga suurt vastustetulva kaasa ei toonud, rohkeid uusi ideid aga ometi. Üks uuendusi oli näiteks see, et enamik programmist oli nõ. töö sektsioonides, kus valida võis mitme paralleelvariandi vahel. Teiseks oli seekord tavapärasest hoopis rohkem mõeldud lastele, keda oli ka hästi palju kohale tulnud. Kolmandaks oli kärbitud meelelahutuslikku osa; nii ei toimunud sedapuhku näiteks küsitluse vastustes rohkelt kritiseeritud lauluvõistlust. Tagasihoidlikuks jäi osalus esmakordselt suvepäevade kavas olnud "linnurallis".

Küll peeti seegi kord nii tõsiseid kui ka lustakamaid kutsemeisterlikkuse võistlusi, kuulati loenguid ja saadi mitmesuguseid praktilisi näpunäiteid. Lapsed joonistasid, meisterdasid looduslikest materjalidest linde ja mängisid "ornitoloogilist orienteerumismängu". Ja muidugi oli nii suurtel kui ka väiksematel linnuhuvilistel põnev lähemalt tutvuda meie tähtsaima linnukaitseala uue uhke keskusahoonega.

Suvepäevade fantaasialinnust maskott läks nüüd "põhjaregiooni" kätte – just nende kord on korraldada järgmised suvepäevad.

Suvepäevadega ühise pealkirja all sobib veelkord kõnelda ka EOÜ 80. sünnipäevale pühendatud linnujoonistuste võistlusest. Sest Matsalu kaitseala peahoones olid suvepäevade aegu vaadata kõik tunnustust pälvinud tööd, suvepäevade avamisel anti aga auhinnad kätte võistluse teise poole, **mustvalgete joonistuste konkursi** võitjatele. Need on teatamata ka *Hirundo* lugejale (postkaardivõistluse tulemused leiate meie ajakirja eelmise numbril lk. 58–59).

Kokku oli žüriil hinnata 283 tööd 239 autorilt. Õpilaste hulgas said kolm esimest kohta **Mii Kruusing** (14-a.) Habajalt (Harjumaa), **Kristi Tuurmann** (11-a.) Pelgulinna Gümnaasiumist (Tallinn) ja **Ülo Tammekänd** (16-a.) Pärnust; auhinnad said ka **Mihkel Jürgens** (15-a.)

Tallinnast, **Jane Jürisson** (12-a.) Tarvastu Gümnaasiumist (Viljandimaa), **Katri Kuusk** (16-a.) ja **Kreete Kaarus** (15-a.), mõlemad Laupa Põhikoolist Järvamaal, **Harry Rull** (14-a.) Pelgulinna Gümnaasiumist, **Kirsi Loide** (11-a.) Metsküla Algkoolist (Läänemaa), **Mari Valdur** (12-a.) Väätsa vallast (Järvamaa) ning **Rait Vjatkin** (11-a.) ja **Leelo Kaio** (14-a.) Koonga Põhikoolist (Pärnumaa).

Täiskasvanuist sai esikoha eelmise samalaadse võistluse noorte hulgas võitnud Harjumaa neiu **Katrin Seervald**, kellest on vahepeal saanud ornitoloogiaühingu liige ja Tartu Ülikooli Türi kolledži tudeng. Järgnesid tartlanna **Jane Remm** ja postkaardivõistluselgi kolmandaks tulnud **Kalev Normak** Kohtla-Nõmmelt (Ida-Virumaa). Auhinna said veel **Ülle Mustonen** Tartust, **Aime Soovik** Läänemaalt ja **Selma Jaksi** Lääne-Virumaalt.

Birdwatch 2001

Seekordne *Birdwatch* oli – nagu paarituarvulistel aastatel ikka – ülemaailmne. Eestis läks see hästi korda, sest ilm oli ilus nii linnuvaatlejate kui ka ilmselt lindude seisukohalt: paljud vaatlusnimekirjad kinnitavad, et aset leidis vägev ränne.

Suhteliselt jänni jäime küll *RIA*-nimelises kiirinfokampaanias, mis paraku sai meedias märksa laialdasema kajastuse kui lõpptulemused... Pühapäeva, 7. oktoobri lõunaks jõudis EOÜ kontorisse 20 linnunimistut poolteistsajalt vaatlejalt. Nad nägid kokku 116 linnuliiki, üksikisendeid loendati aga ligi 23 tuhat. Kõige arvukamad liigid olid suur-laukhani, valgepõsk-lagle ja sinikael-part.

Lõplikud numbrid on märkimisväärselt suuremad – vaatluskoondeid 129, vaatluspäevade jooksul Eesti territooriumil registreeritud liike 172. See on umbes pool Eesti faunasse kuuluvaist linnuliikidest. Aga paljusid liike ei saagi sellisel aastaajal meie laiustel olla ja teine suur osa Eesti linnuliikidest on üliharuldased eksikülalised. Üksikisendeid pandi kirja ligi 480 tuhat! Arvukaim liik oli aul enam kui 81 tuhande linnuga, järgnesid valgepõsk-lagle (ca 49 000) ja punapea-vart (rohkem kui 25 500). Üle 20 tuhande nähti ka suur-laukhanesid ja metsvinte. Kõige sagedamini esinesid nimekirjades hallvaresed (110 korral) ja rasvatihased (108).

Kõige suurema osalejaskonnaga vaatlused olid sedapuhku Kablis Agu Leivitsa ja Saaremaal Tõnu Talvi juhtimisel, rohkesti oli valdavalt soomlastest vaatlejaid Sõrves. Soomaal olid ühiselt väljas looduskaitseeltsi Viljandist pärit liikmed ja Naissaarel "Kotkaklubi" rahvas. Suhteliselt vähe oli sedapuhku õpetajate või muidu loodusehuviliste juhendatud õpilasrühmi, seda enam väärivad tänu **Tiina Lilleleht, Linda Metsaorg, Evi Piirsalu, Veera Urbla ja Ester Valdvee**, kes sellise käigu korraldamist liigseks vaevaks ei pidanud.

Võistlust me teadagi ei pea, siiski oleme ikka ära märkinud ka pikimad üksiknimekirjad. Needki olid rekordilised. *Viron Lintuseura* vaatlejad – kokkuvõttes saatis teele **Matti Rekilä** – said Sõrve linnujaamas kirja 118 liiki, **Enn Vilbaste** juhitud rühm 112 liiki. Pikkuselt kolmas nimekiri (86 liiki) oli tallinlasel **Mati Salumäel**, kes lisas ka meeleoluka reportaaži vaatluse käigust. Sisemaal tavapäraselt kõige enam linde näinud **Olev Merivee** ning **Rein Mikk** said seekord kokku 76-liigilise nimistu.

Nagu varasematelgi kordadel, jäi liikide määramise ja loendamise täpsus iga vaatleja südametunnistusele – suur küsimärk sai joonistatud vaid kahte nimekirja, kus väideti valgetoonekurgede rändesalga nägemist... Tuleb ka arvestada, et isendite arvu polnud märgitud sugugi kõigis kirjades; seepärast on koondarvud tegelikelt kindlasti väiksemad.

Kellele kokkuvõtte täpsemat huvi pakkub, võib seda kaeda ühingu veebilehelt (www.loodus.ee/eoy), mida Hannes Pehlak viimasel ajal tasapisi täiendama on hakanud. Kokkuvõttesse on võrdluseks lisatud ka mullused andmed.

Toomas Jüriado

Järvevaatlus 2001

Ühingu poolt väljakuulutatud *Järvevaatluse* keskne loenduspäev (1. juuli 2001) oli kogu Eestis päikesepaisteline ja vaikne. Sellest hoolimata leidis järvelindude vaatlemiseks aega oodatust vähem, umbes 30 inimest. Tulemusi saadeti kokku 26 järve kohta (Ao paisjärv, Ermistu, Haage paisjärv, Imatu, Kaisma, Kaiu, Karijärv, Keeri, Klooga, Kuremaa, Lavassaare, Nõva Veskijärv, Öisu, Päidre, Paunküla vh., Peipsi jv. Mustvee ümbruses, Porkuni, Raigastvere, Ruhijärv, Saksi, Soitsjärv, Tõhela, Vastsekivi ja Viljandi järv ning Pitsalu ja Ulila turbakarjäärid), millest 20 järvel vaadeldi 1. juulil, ülejäänutel aga vahetult enne või pärast kesket loenduspäeva.

Kohati 46 liiki veekogudega seotud linde. Sagedaseimad olid jõgitiir (21 järvel), naerukajakas (19), hallhaigur (16, toitekülalisenä), kõrkjaroolind (16), sinikael-part (14), kalakajakas (14), roo-loorkull (13), hõbekajakas (13), tuttpütt (12), rästas-roolind (12), lauk (10), rootsiisitaja (>9), kühmnook-luik (9), hallpõsk-pütt (8) ja tuttvart (8). Haruldasematest järvelindudest märgati hüüpi (3 järvel, kokku 7–8 paari), laululuike (4 järvel, igaühel 1 paar), jääkosklat (1 paar), taita (1 paar), mustviirest (2 järvel, kokku üle 20 paari) ja roo-ritsiklindu (2 järvel). Järvedele üldiselt mitte omastest veelindudest nähti Soitsjärvel kormorani, Klooga järvel kahte räusa vanalindu ja kolme rääksparti, Ermistu ja Lavassaare järvel merikajakaid ning Viljandi järvel jäälindu. *Järvevaatluse* üht „peategelast“ – kalakotkast – vaadeldi neljal järvel, millest ühel ei olnud selle liigi esinemist viimastel aastakümnetel täheldatud. Neljal uuritud järvel toitusid ka merikotkad.

2001. a. *Järvevaatlust* tegid Triin Anier, Allar Antson, Sven Aun, Jaak Ivask, Harri ja Jaak Jaaku, Toomas ja Janno Johanson, Anneli Laasik, Eedi Lelov, Asko, Piret ja Aivo Lõhmus, Riho Männik, Margus Pensa, Rein Pärj, Tiit Randla, O. Reivart, Uku Rooni, Mati Salumäe, Gunnar Sein, Merilin Sepp, Steve Sild, Alar Soppe, Indar Zeinat, Indrek, Siret, Üllar ja Jaak Tammekänd, Priit Toome, Joosep Tuvi, Külli ja Peeter Urvik, Uku Vaiknemets, Raul Vilks, Egle Vulla ning Ülo Väli. **Täname kõiki osalejaid!**

Asko Lõhmus

EOÜ JUHATUSES...

EOÜ juhatus koosseisus Jaanus Elts (esimees), Leho Luigujõe ja Andres Kalamees pidas 2001. a. juunist detsembrini koosolekuid neljal korral. Selle aja jooksul olid arutlusel järgmised olulisemad päevakorrapunktid:

- aasta lind 2003. Kokku laekus EOÜle 10 ettepanekut: ööbik, piiritaja, põldlõoke, käblik, harakas, tihane, jäälind, kanakull, kuldnohk, põldpüü (või mõni teine kanaline). Juhatus valis 2003. aasta linnuks haraka ning töid hakkab koos kontoriga vedama ühingu liige Riho Marja;
- ettekandekoosolekud. 7. novembril korraldati Heinrich Veromanni 75. sünniaastapäevale pühendatud koosolek (esinejad Margus Ots ja Olav Renno, avati ka teemakohane näitus) ning 20. detsembril jõulukoosolek (esinejad Margus Ots, Andres Kalamees ja Mati Kose, vaatamiseks slaidid ning video EOÜ 80. aastapäeva "Osooni" saatest);
- kontori kolimine. Seoses ühingu liikmeskonna suurenemise, tegevuse laienemise ja raamatukogu kasvuga on plaanis 2002. aastal taas kord kolida. Seekord mitte kaugele – praeguse maja (Veski 4) esimeselt korrusele teisele, varem Eesti Looduse kasutuses olnud ruumidesse;
- kontori töökorraldus 2002. aastal. Arutati võimalikke uusi projekte;
- ühingu komisjonide tegevus 2001. aastal ning 2002. aasta tegevuskavad;
- ühingu finantsseis ja eelarve 2002. aastal. Juhatus vaatas läbi ning kinnitas 2002. aasta arvestuslikud üldkulutused;
- Tartu linnavalitsuse ettepanek EOÜ osalemiseks SA Tartu Keskkonnahariduse Keskus loomisel. Keskuse moodustamise üheks prioriteediks on noorte keskkonnahariduse järjepidevuse tagamine Tartu linnas. Juhatus otsustas ettepaneku vastu võtta;
- EOÜ 2002. aasta üldkoosolek ja suvepäevad. Otsustati, et üldkoosolek toimub 23. märtsil 2002 Tartus ning suvepäevad 6.–7. juulil 2002 Lääne-Virumaal Neerutis;
- EOÜ LIFE-Nature projekt. Selle, septembris käivitunud projekti sisuks on mitmekesine looduskaitseline tegevus Rannametsa-Soometsa looduskaitsealal (IBA nr. 030 / PÄ05). Projekti juhiks kinnitati Marika Kose;
- liikmeskond. Juhatus võttis 2001. aastal vastu 76 uut liiget ning arvas ühingu soovivaalduste alusel välja 32 liiget. Üks liige lahkus meie seast manalatee. Seega täienes EOÜ liikmeskond 2001. aastal 43 liikmega.

Andres Kalamees

Suurepärase välimääraja linnuhuvilistele

Mullarney, K., Svensson, L., Zetterström, D. & Grant, P. J. 1999: *The most complete field guide to the birds of Britain and Europe*. HarperCollins, London. 392 lk.

Samal ajal, kui Lars Jonssoni välimäärajat eesti keelde tõlgiti, ilmus linnuraamatute turule veelgi parem teos. Seda määrajat viimistlesid autorid 15 aastat ja lõpptulemus on igati kvaliteetne ja läbimõeldud tervik. Teksti on peamiselt kirjutanud suurepärase määramisprofessionaal L. Svensson. Pildid on joonistanud K. Mullarney ja D. Zetterström. Originaalteos on rootsikeelne ja ingliskeelne versioon (peamiselt pesitsemise ja rände iseloomustus) on kohandatud Suurbritannia oludele. Raamat on ilmunud kahes formaadis. Väliformaat on nagu Kumari (1984) määrajal ja seda on hõlbus välioludes kaasas kanda. Samas on välimääraja pildid originaalidest palju väiksemad ja osa detaile on kaduma läinud, ka tekst on mikroskoopiline. Raamatu suuremas, nõ. riiliväljaandes on pildid suuremad ja näevad paremad välja.

Lühikeses sissejuhatuses tutvustatakse lindude määramist, sulgimist jms., kuid raamatu põhiohk on liikide kirjeldamisel. Kokku on kirjeldatud 722 Euroopas, Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas looduslikult esinevat ja 23 sissetoodud liiki. Lisaks loetatakse või kirjeldatakse lühidalt 103 väga haruldast eksikülast.

Süsteemaatilises osas algab iga liigirühm sissejuhatava kirjeldusega, millele järgnevad liigikirjeldused. Kirjeldused on paigutatud vasakule lehele, mille alumises osas on areaali, talvitumisaladid ja rändeteid demonstreerivad kaardid. Vastavate liikide pildid on paremal lehel. Tekst keskendub peamiselt välimusele ja häälele; käitumise, pesitusökoloogia jms. kohta on vaid paar lauset. Kirjeldused on väga täpsed ja põhinevad uusimal erialasel informatsioonil. Peamiselt vaid kajakate määramises (nt. tõmmukajaka vormid) on aeg edasi läinud ja nende kirjeldustes leidub teatud puudusi. Kasutatakse spetsiifilist terminoloogiat, mis võib algajale raskusi tekitada, kuid sisekaantelt ja sissejuhatuselt leiab siiski jooniste ja sõnaseletuste näol hõlpsalt abi.

Illustratsioonid täiendavad tekste suurepäraselt. Iga liigi kohta leidub suurel hulgal pilte, sõltuvalt isendi vanusest, aastaajast või vaatlustingimustest (nt. vastuvalguses, koos mõne teise liigiga vms.). Palju on joonistatud ka eri alamliike või sulestikuvorme. Sellele vaatamata ei leidu siiski näiteks väikeste püttide lennupilte, ka värvuliste lennupilte on napilt. Nagu üldiselt välimäärajates kombeks, puuduvad lennuvõimetute poegade pildid peaaegu täiesti.

Erinevalt eesti keelde tõlgitud Jonssoni välimäärajast, näidatakse Mullarney jt. teoses nooltega kõige tähtsamaid tunnuseid, mis lisab palju raamatu kasutatavusele. Ka linnupildid näevad kohati välja palju loomulikumad kui Jonssonil, kelle mõnedel joonistel on topislik üldmulje ja tegelikult luitunud värvid (näiteks kõvernokk-risla noor- ja vanalindude puhul).

Vaatamata teatud puudustele, on Mullarney jt. välja andnud kvaliteetse välimääraja, mis sisaldab tohutult koguses lindude määramisega seotud infot. Raamatust on abi nii algajatele kui ka kogenud vaatlejatele.

Margus Ellermaa

EOÜ kontoris on saadaval 10. mai 2001 *Maaleht*, mille vahel ühingu juubeliks ilmunud *Linnuleht*, samuti Eesti Posti eritempel "Eesti Ornitoloogiaühing 80". Kummagi hind on **10 krooni**.

2001. a. sügisel ilmus EOÜ väljaanne *Hirundo Supplementum* nr. 4, mis kannab sildpealkirja „**Eesti lindude kaitsestaatus**“. Ülevaates määratletakse 136 linnuliiki, kelle kaitse Eestis vajab korraldamist, analüüsitakse nende ohustatust ja kaitsealade rolli nende seisundi parandamisel. Valdava osa trükise 167 leheküljest täidab aga analüüs kaitsekorralduslikult oluliste liikide esinemise kohta praegustel kaitsealadel ja tähtsatel linnualadel (IBAdel). Väljaanne peaks pakkuma huvi looduskaitse ja looduskasutuse suunajatele ning kõigile linnusõpradele. Trüki maksab **50 krooni** ja seda saab osta EOÜ kontorist.

ERRATUM: eelmises *Hirundos* (14, nr. 2) lk. 46 olevas tabelis 2 on 'rägapardi' asemel kirjutatud ekslikult 'rääkspart'.

Prins Bernhard Cultuurfonds'i toetus EOÜ-le

Käesoleval aastal on Eesti Ornitoloogiaühing sõbraliku Hollandi sõsarorganisatsiooni vahendusel saanud olulise toetusprojekti PBCF-lt. Toetusprojekti abil soetas ühing terve rea raamatuid ja videosid. Raamatutest olgu mainitud sellised kenad teosed nagu *Handbook of the Birds of the World* 5. ja 6. köide; Beaman & Madge: *The Handbook of Bird Identification: Europe and the Western Palearctic*; Mullarney jt.: *The most complete field guide to the birds of Britain & Europe*; Wells: *World Bird Species Checklist*. Soetatud videod, kokku 7 kassetti, käsitlevad röövlinde, rannikulinde ja hanelisi. Peale selle toetas antud projekt ühingu kontori tarkvara uuendamist.

Jaanus Elts